

N. Steinhardt

Corespondență

Ediție îngrijită, studiu introductiv, note,
referințe critice și indici de George Ardeleanu
Repere biobibliografice de Virgil Bulat

POLIROM
2021

Cuprins

Correspondență

Către Mircea și Christinel Eliade ([ianuarie] 1975 – 4 iulie 1988)	5
Către Lucian Boz (1 octombrie 1976 – 9 iunie 1984)	39
Către Jean Drăcșăneanu (28 martie 1977)	60
Către Theodor Enescu (5 aprilie 1978 – aprilie 1988)	62
Către Barbu Brezianu (4 august 1978 – 8 februarie 1988)	77
Către Virgil Bulat (21 august 1978 – 24 martie 1989).....	85
Către Iordan Chimet ([ianuarie] 1979 – [decembrie] 1981)	93
Către Alexandru Căprariu (22 august 1979 – 9 iulie 1987)	98
Către Dumitru Stăniloae (23 octombrie 1979)	102
Către Emil Cioran (29 ianuarie 1980 – 5 mai 1986)	107
Către Stella Sonnenschein (9 martie 1980)	129
Către Alexandru George (14 aprilie 1980, 19 ianuarie 1981).....	132
Către Serafim Man (16 august 1980).....	135
Către Ion Ianoși (1 martie 1981)	140
Către Eugen Simion (2 iunie 1981, 18 iulie 1981)	143
Către Aurel Rău (30 septembrie 1981)	147
Către Thaddée Barnas (31 octombrie 1981)	150
Către Cornel Ungureanu (30 decembrie 1981 – 23 iunie 1983)	152
Către Maria și Ion Peicin (8 iunie 1982 – ianuarie 1989)	159
Către Ioan Crișan (3 iulie 1982).....	170
Către Gavrilă Pleș (15 septembrie 1982 – 1989).....	172
Către Dan Pița (15 noiembrie 1982)	188
Către Anton Dumitriu (24 noiembrie 1982, martie 1985)	190
Către Justinian Chira (26 noiembrie 1982 – 20 august 1985)	194
Către Constantin Noica (decembrie 1982, iunie 1984).....	201

Către Radu Săplăcan (16 ianuarie 1983).....	210
Către Gheorghe Grigurcu (19 mai 1983 – aprilie 1988).....	213
Către Eugenia Tudor Anton (6 iunie 1983 – 1989)	221
Către Ioan Pinteă (24 ianuarie 1984 – 27 martie 1989).....	226
Către Virgil Ciomoș (9 mai 1984 – iunie 1987)	255
Către Dumitru Radu Popescu (mai 1984)	264
Către Antonie Plămădeală (8 octombrie 1984 – decembrie 1987) ...	267
Către Ileana Mălăncioiu (30 mai 1985)	279
Către Doina Graur (27 iulie 1985)	282
Către Aurel Codoban (12 decembrie 1985)	284
Către Achim Mișu (15 februarie 1986 – 2 august 1988).....	286
Către Georgică Chira (25 iunie 1986 – [decembrie] 1988).....	292
Către Alexandru Mirodan (26 septembrie 1986)	297
Către Ovidiu Moceanu (19 noiembrie 1986).....	300
Către Marin Sorescu (7 februarie 1987).....	302
Către Valeriu Râpeanu (9 februarie 1987).....	305
Către Iustin Hodea (26 martie 1987 – 14 februarie 1989).....	307
Către Nicolae Corneanu (15 iunie 1987, 11 mai 1988).....	321
Către Svetlana Paleologu-Matta (26 august 1987 – 7 martie 1989)..	326
Către Aurel Dumitrașcu (7 noiembrie 1987 – 4 ianuarie 1989).....	339
Către Doina și Vasile Cormoș (26 noiembrie 1987 – 8 martie 1989).....	346
Către Cezar Sterpu (20 decembrie 1987 – 7 iunie 1988)	357
Către Mina Dobzeu (ianuarie 1988, 11 martie 1989)	362
Către Maria Cogălniceanu (4 februarie 1988 – 15 martie 1989).....	365
Către Ioan Rednic (11 februarie 1988)	373
Către Alexandru Zub (19 ianuarie 1989).....	374
Către Bedros Horasangian (21 ianuarie 1989)	378
Către Dumitru Bodale (22 ianuarie 1989).....	381
Către Ioan Buteanu (24 martie 1989).....	383
Către diverse instituții (1982-1987).....	385

Correspondență interceptată de Securitate

I. Scrisori integrale	397
Către Constantin Noica (17 noiembrie 1957, 31 mai 1986).....	397
Către Nicolae Balotă (19 octombrie 1965)	402

Către David A. Avram (1965, 21 martie 1966).....	405
Către Charles Gruber (7 septembrie 1969)	408
Către Virgil Ierunca și Monica Lovinescu (6 octombrie 1969 – 17 septembrie 1982)	409
Către Virgil Nemoianu (16 noiembrie 1969)	417
Către Toma Pavel (7 decembrie 1969)	423
Către Mihail Avramescu (7 martie 1980).....	427
Către Sanda și Vlad Stolojan (6 septembrie 1981)	429
Către Noël Bernard (12 octombrie 1981)	432
Către Serafim Man (9 mai 1984).....	437
Către Constantin Joja (19 iunie 1984).....	439
Către Valeriu Gherghel (22 martie 1985).....	442
Către George Tomaziu (13 iulie 1985).....	444
Către Leonard Oprea (înreg. 6 mai 1986).....	447
Către Virgil Ciomoș (17 mai 1986)	449
Către Iustin Hodea (31 mai 1986).....	452
Către Alexandru Paleologu (19 august 1987, 5 ianuarie 1989).....	455
Către Andrei Pleșu (20 august 1987)	463
Către Marie-France Ionesco (11 mai 1988).....	467
Către Sanda Teodosiu (15 noiembrie 1988)	470
Către Alexandru Ciorănescu (5 februarie 1989, 9 februarie 1989) ...	472
Către Ignatz Steinberg (5 februarie 1989)	476
Către Victor Rusu (28 februarie 1989, înreg. 16 martie 1989).....	478
 II. Scrisori rezumate sau citate fragmentar	 489
Către Stella Sonnenschein (21 iunie 1969 – înreg. 19 octombrie 1988)	489
Către Sidi Becker (25 iunie 1969)	496
Către Paul Schwartz (28 iunie 1969)	498
Către Jean Stambler (29 iunie 1969).....	500
Către Silvia Posner (12 august 1969)	502
Către Lidia Lax (26 august 1969)	504
Către George N. Iavitz (26 august 1969 – 4 noiembrie 1969)	506
Către Robert Paul Reiss (28 august 1969).....	511
Către Raoul Louviche (10 septembrie 1969).....	513
Către L. Hoffner (21 septembrie 1969, 29 septembrie 1969).....	514

Către Virgil Ierunca și Monica Lovinescu (25 septembrie 1969 – înreg. 6 octombrie 1982)	517
Către Tania și Irina Olșevski (30 septembrie 1969)	521
Către Maur Neuman (6 octombrie 1969 – înreg. 18 aprilie 1988) ..	523
Către Davis Becker (25 octombrie 1969)	528
Către Virgil Nemoianu (27 octombrie 1969 – înreg. 28 iunie 1988)	530
Către Emanuel Neuman (16 decembrie 1969 – înreg. 18 februarie 1989)	539
Către Sanda și Vlad Stolojan (20 decembrie 1969 – înreg. 24 decembrie 1988)	559
Către Aristide Steinhardt (7 ianuarie 1970)	564
Către Nicolae Haimovici (8 ianuarie 1970)	566
Către Ernesto Talentino (28 ianuarie 1970)	568
Către Mina Dobzeu (înreg. 26 mai 1971 – înreg. 12 septembrie 1978)	570
Către Gheorghe Teodorescu (10 decembrie 1972)	574
Către Liviu Ioan Stoiciu (înreg. 15 februarie 1982)	576
Către Paul Coppelovici (înreg. 22 iunie 1982)	579
Către Ella Goldstein (înreg. 22 iunie 1982 – înreg. 28 octombrie 1988)	581
Către Alexandru Mirodan (înreg. 13 octombrie 1982, înreg. 3 octombrie 1986)	589
Către Emil Cioran (înreg. 30 noiembrie 1983)	593
Către Eugène Ionesco (înreg. 12 iunie 1986)	595
Către Charles Gruber (înreg. 21 iulie 1986 – înreg. 17 martie 1988)	599
Către Michel van Parys (înreg. 25 iulie 1986, înreg. 9 septembrie 1986)	605
Către Danielle Obadiat (înreg. 14 august 1986)	610
Către George Tomaziu (înreg. 26 august 1986 – înreg. 20 martie 1989) .	612
Către Mircea Andriescu (înreg. 18 septembrie 1986)	628
Către Emanoil Vidrașcu (înreg. 23 ianuarie 1987)	631
Către Sanda Șora (înreg. 19 februarie 1987, înreg. 22 iunie 1987)	634
Către Nicolae Băciuț (înreg. 30 mai 1987)	639
Către George Ciorănescu (înreg. 6 august 1987)	642
Către Alexandru Ciorănescu (înreg. 8 august 1987 – înreg. 28 mai 1988)	645

Către Alexandru Paleologu (înreg. 25 august 1987 – înreg. 29 iulie 1988)	652
Către Andrei Pleșu (înreg. 5 septembrie 1987)	661
Către Svetlana Paleologu-Matta (înreg. 5 septembrie 1987 – înreg. 8 noiembrie 1988)	664
Către Constantin Noica (înreg. 7 octombrie 1987, înreg. 14 octombrie 1987)	678
Către Ioan Pinteă (înreg. 22 octombrie 1987)	683
Către Marie-France Ionesco (înreg. 16 ianuarie 1988 – înreg. 5 decembrie 1988)	686
Către Ioana Sikorski (înreg. 24 februarie 1988)	696
Către Ana Blandiana (înreg. 3 martie 1988)	699
Către Lucian Boz (înreg. 11 martie 1988 – înreg. 7 februarie 1989)	702
Către Octavian Păler (înreg. 25 martie 1988)	709
Către Jean Drăcșăneanu (înreg. 1 aprilie 1988).....	712
Către Elisabeth Cociu-Costieni (înreg. 12 aprilie 1988).....	715
Către Raymond Kamerling (înreg. 5 mai 1988).....	717
Către Silvia Troțuș (înreg. 6 mai 1988).....	720
Către Lily Rosenthal (înreg. 28 iulie 1988).....	722
Către Nina Dombrowsky (înreg. 6 octombrie 1988).....	724
Către Robert Copelman (înreg. 18 octombrie 1988)	726
Către Vladimir Menandes Chendler (înreg. 11 februarie 1989)	729
Către <i>The Times Literary Supplement</i> (înreg. 7 martie 1989).....	732
Către Domnica Vanzureac (înreg. 28 martie 1989)	735
 Fragmentarium (scrisori rezumate/citate în rapoarte de corespondență și în note informative).....	 739
 <i>Referințe critice</i>	 751
<i>Indice de nume</i>	771
<i>Indice de titluri</i>	807
<i>Indice de locuri</i>	857

Către David A. Avram

Exp.: N. Steinhardt. Str. Ion Ghica 3. R.T.V. Buc.¹

Dest.: David A. Avram – 411 East 53rd Street N. York, SUA

Dragă Didi,

Îți mulțumesc pt. că mă întrebi de serviciu. *Lucrez la încărcat camioane*² la fabrică³. Verișorul lui Mouche a încercat să mă ajute, dar mi-e frică că nu poate face nimic (și asta nu pentru că n-ar vrea el!). Ei bine, am avut zile atât de rele încât toate acestea luate la un loc nu sunt așa de rele. Adevărul e că eu găsesc consolare, ba chiar *trăiesc într-o neîntreruptă bucurie datorită credinței mele*. Mă simt f. fericit că sunt împreună cu tata și-i fac viața (cel puțin) cu puțin mai [...] decât în cei 5 ani lungi îngrozitori⁴ când a fost singur, sărac, fără ajutor și disperat... dar, totuși, n-a cedat. Un pachet trimis de tine va fi într-adevăr o mare plăcere pentru noi. Ceea ce scrii despre mama ta e foarte melancolic. Viața și timpul sunt desigur necruțătoare și ciudate.

Dna Paleologu și copiii săi au fost foarte mulțumiți și mișcați de salutările pe care le-am transmis și m-au rugat să-ți spun că speră

-
1. ACNSAS, Fond informativ, Dosar nr. 207, vol. IV, ff. 231-232. Scrisoare interceptată prin transcriere de către Securitate.
 2. Pasajele și numele transcrise cu *italice* corespund sublinierilor făcute de Securitate în textul scrisorilor interceptate.
 3. În acea perioadă N. Steinhardt lucra ca muncitor necalificat la Fabrica „Stăruința” din Calea Vitan.
 4. Perioada în care N. Steinhardt a fost deținut politic.

că vei putea veni iarăși aici, poate într-o vacanță. Tata nu se simte prea prost. Pe mine nu mai încetează de a mă dura capul. Te rog să-mi trimiți ceva cărți bune de citit.

Cu drag
al tău verișor
Nicu
(53 ani)

P.S. Scris după dictare:

Dragul meu nepot,

Bătrânul tău unchi încearcă să învețe engleza la vârsta de 88 ani...

Îți mulțumesc că nu ne-ai uitat pe mine și pe fiul meu. Eu niciodată nu voi uita deșteptăciunea nepotului meu pe care l-am admirat atât de mult și care a fost și este mândria familiei (adică a familiei soției mele).

Toate cele bune la toți,
Oscar
(88½ ani)

Exp.: N. Steinhardt. Str. I. Ghica 3. R.T.V. Buc.¹

Dest.: David A. Avram. 411 East 53rd Street New York, SUA

1. ACNSAS, Fond informativ, Dosar nr. 207, vol. IV, ff. 200-201. Scrisoare interceptată prin transcriere de către Securitate.

21 martie 1966

Dragă Didi,

Ceea ce-mi spui despre ultimele zile ale mamei tale mă întristează. Să fii bătrân, să te simți singur, să fii bolnav și să știi că nimic nu te poate ajuta, să ai numai moartea în față – e ceva teribil.

Am primit vești din Paris în legătură cu spectacolul de la Comedia Franceză a ultimei piese a lui Eugen Ionescu „Setea și Foamea”. Am avut de asemenea prilejul s-o citesc. Actul al III-lea arată ce este viața. Te sfătuiesc s-o citești.

*Viața mea e f. sedentară. Cât privește activitatea și câștigul meu cred că fac tot posibilul și mă străduiesc din răzputeri, nu atât pentru mine personal cât pe pentru Senatorul¹ față de care mă simt atât de obligat. Dar lucrurile nu sunt atât de simple cum par când sunt privite de departe. *Ca să poți câștiga 2-3.000 lei pe lună, este după părerea mea, mai mult o țintă, un vis decât realitate. Acest lucru necesită folosirea zilelor în al căror program de 8-10 ore nu e [...] să muncești pentru carieră %.* Și asemenea ocazii se întâlnesc rar.*

Aș putea să fac mai bine dacă aș renunța la munca mea la fabrică și să mă țin numai de lecții². Dar nu știu dacă acest lucru e recomandat, cred că știi ce vreau să spun. Încerc cu disperare să-mi schimb serviciul ca să câștig mai mult.

Dar după cum îți poți da seama, există multe obstacole în trecutul meu apropiat³.

Și cu cât mă zbat mai mult în acest sens, cu atât mai mult observ că nu dau suficientă atenție zicalei lui Kai Lung.

„După ce te-a trăznit nu mai e cazul să consulți Horoscopul ca să te identifiți asupra piezei.”

Cele mai bune salutări lui Mona.

Al tău
Nicu

1. Oscar Steinhardt, tatăl lui N. Steinhardt.

2. Meditațiile la limba engleză pe care N. Steinhardt le dădea la domiciliu pentru a-și suplimenta veniturile insuficiente.

3. N. Steinhardt se referă la statutul său de fost deținut politic.

Către Charles Gruber

București, 7 septembrie 1969¹

Dragul meu,

Un gând de caldă prietenie și sincere urări de sănătate și bucurii ție și alor tăi, cu prilejul anului 5730².

Și multă, statornică afecțiune,
Nicu

-
1. ACNSAS, Fond informativ, Dosar nr. 207, vol. IV, ff. 60-61. Carte poștală interceptată prin fotocopiere de către Securitate. Destinatar: M. Ch. Gruber, 9, Rue de Marignan, Localitatea: Paris 8^e, Franța; expeditor: N. Steinhardt, Str. Ion Ghica 3, București 4, România.
 2. Lui Charles Gruber, fost coleg la Facultatea de Drept, ca și altor prieteni, rude și foști colegi evrei, N. Steinhardt le scria raportându-se la calendarul ebraic.

Către Virgil Ierunca și Monica Lovinescu

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA¹
CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI
DGTO – Direcția a IX-a
929/448414/10 oct. 1969

STRICT SECRET
S.C. 135
Ex. nr. 1

Intrare nr. 072690
11.X.1969

Către,
ISMB/126/DN,

Vă trimitem alăturat fotocopia scrisorii expediate de urmăritul Dvs. STEINHARDT N. București str. Ion Ghica 3 către VIRGIL IERUNCA Franța Paris 19^e, 8 Rue François Pinton.

Anexă: una fotocopie.

ȘEFUL DIRECȚIEI,
[ss indescifrabil]

ȘEFUL SERVICIULUI,
[ss indescifrabil]

Conceptat: RI
Dactilo: ED/1662
Nr. exemplare: 2

ex. nr. 1 la ISMB
ex. nr. 2 la 929

1. ACNSAS, Fond informativ, Dosar nr. 207, vol. IV, ff. 367-372. Scrisoare interceptată prin fotocopiare de către Securitate (este fotocopiat inclusiv plicul scrisorii) și repusă în circuit. A fost inclusă în volumul N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983)*, ediție îngrijită și note de Monica Manu, Humanitas, București, 2000, pp. 48-50.

6 octombrie 1969

Dragul meu,

Îmi spui că duc o viață spirituală plină. Știu că n-o crezi ironic – și e și adevărat. Nici că s-ar putea altfel. Atunci când din creștinism nu mai rămâne decât o viață liturgică, laicul e pus – prin forța lucrurilor, fără de nici un merit din parte-i – în situația de a duce o viață spirituală mai intensă, e silit să facă mai mult apel la resursele sale lăuntrice personale.

Așa crede și Paul Evdokimov (*Les âges de la vie spirituelle: Des Pères du désert à nos jours*¹, 1964), a cărui carte am citit-o abia acum, cu mare interes, plăcere și emoție.

Am regăsit la el multe din câte am cugetat și simțit și eu, fie în cursul anilor de provincie, fie după aceea.

Și cât e de curios că acest entuziast ortodox este și un atât de cald ecumenic; adică nu e curios, e natural. Celor ce le-a fost dat să petreacă un timp oarecare în circumstanțe speciale le-a fost și dat – practic – să poată trăi ecumenicitatea și să constate cât e de *posibilă*, de *simplă*; ecumenicitatea a constituit pentru alde mine una din experiențele cele mai emoționante, mai încântătoare, mai *extatice* – și a cărei urmă a rămas cea mai perenă, mai indelebilă în memoria mea, în memoria noastră ortodoxă.

În altă ordine de idei, Evd. pune și el – ca tot ortodoxul – accentul pe viața prezentului, arătând că un creștin nu trăiește în trecut (oricât ar fi de paseist) și nici în viitor (oricât ar fi de optimist), ci în prezent. Așa m-a învățat și pe mine, cu totul deosebit – arătându-mi că aceasta este o esență a creștinismului –, starețul Roman de la Cernica. Și lecția aceasta am ascultat-o poate prea bine: căci am ajuns de o apatie totală și o nepăsare suverană. Dar nu-mi pare rău! Poate că e singurul meu lucru bun.

Frumoasă și fraza lui Merleau-Ponty care-l parafrazează pe Sartre. Sartre scrisese că omul e *condamnat* la libertate. Merleau-Ponty arată că mai exact este să spunem că e condamnat la sens, la a da

1. *Vârstele vieții spirituale. De la Părinții deșertului până în zilele noastre.*